

VATANGA DAXLDORLIK TUYG‘USINI TARBIYLAYDIGAN MA’NAVIY VA AXLOQIY ASOSIY QADRIYATLAR.

Rahmatova Mohida Usmon qizi
Termiz davlat pedagogika instituti
Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi yo‘nalishi
4-bosqich talabasi
e-mail: asdp95@umail.uz

Ilmiy raxbar:
Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich
Termiz davlat pedagogika instituti
Falsafa, ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi
Kafedrası katta o‘qituvchisi
Telefon raqami: +998882592727, +998931902706
e-mail: asdp95@umail.uz

Annotatsiya: Mazkur maqolada Vatanga daxldorlik hissini shakllantiruvchi ma’naviy-axloqiy qadriyatlar ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilingan. Vatan tushunchasining ma’naviy ahamiyati, milliy meros, oila, ta’lim va ijtimoiy institutlarning bu jarayondagi o‘rni ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, Islom ma’naviyati, adabiyot va san’atning Vatanga bo‘lgan daxldorlikni mustahkamlashdagi ta’siri hamda zamonaviy globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrab-avaylashning dolzarbligi tahlil etilgan. Maqolada, ayniqsa, yoshlar qalbida vatanparvarlik tuyg‘usini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari keng yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Vatanga daxldorlik, ma’naviy qadriyatlar, axloq, vatanparvarlik, milliy meros, yoshlar, ta’lim, Islom ma’naviyati, globallashuv.

Аннотация: В данной статье анализируются социально-философские аспекты формирования чувства причастности к Родине через духовно-нравственные ценности. Рассмотрено значение понятия Родины, роль национального наследия, семьи, образования и социальных институтов. Также

исследуется влияние исламских ценностей, литературы и искусства на этот процесс, а также важность сохранения национальных ценностей в условиях современной глобализации. Особое внимание уделено теоретическим и практическим аспектам воспитания патриотизма у молодежи.

Ключевые слова: причастность к Родине, духовные ценности, нравственность, патриотизм, национальное наследие, молодежь, образование, исламская духовность, глобализация.

Vatan tushunchasi inson hayotida beqiyos o‘rin tutadi. U faqatgina shaxsning tug‘ilib voyaga yetgan maskani emas, balki uning ma’naviy tayanchi hamda ijtimoiy kamolotining poydevoridir. Insonda vatanga daxldorlik hissi shakllanishi zarur, chunki bu tuyg‘u nafaqat shaxsiy, balki jamiyat taraqqiyoti uchun ham muhim omil hisoblanadi. Mazkur hissiyot ma’naviy-axloqiy qadriyatlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, ular shaxs va jamiyat o‘rtasida uyg‘unlikni ta’minlaydi.

Xususan, ma’naviy-axloqiy qadriyatlar va ularning vatanga daxldorlikni shakllantirishdagi ahamiyatini quyidagicha izohlash mumkin. Avvalo, ma’naviyat va axloq tushunchalariga nazariy yondashuv zarur. Ma’naviyat – insonning ichki dunyosi hamda hayotdagi eng oliy qadriyatlarga bo‘lgan munosabatini ifoda etuvchi tushuncha hisoblanadi. Axloq esa jamiyat tomonidan qabul qilingan umumiy me’yorlar asosida shakllanib, insonning xulq-atvori va odo normalarini belgilaydi. Ma’naviyat va axloq uyg‘unligi shaxsni yuksaltiruvchi asosiy omil bo‘lib, ular ijtimoiy munosabatlarda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Shuningdek, vatanparvarlik ham ma’naviy-axloqiy qadriyat sifatida alohida o‘rin tutadi. U insonning o‘z yurtiga bo‘lgan cheksiz muhabbatini, uni asrash va himoya qilishga tayyorligini ifodalovchi muhim ruhiy holatdir. Bunday tuyg‘u shaxsning ma’naviy kamolotini ta’minlab, jamiyat oldidagi mas’uliyatini kuchaytiradi. Vatanparvarlik qadriyati insonda sadoqat, fidoyilik va mas’uliyat kabi yuksak fazilatlarni shakllantiruvchi poydevor sifatida namoyon bo‘ladi.

Bugungi kunda vatanga daxldorlik hissini shakllantiruvchi ma'naviy qadriyatlar turli ko'rinishda namoyon bo'lib, ularni quyidagicha izohlash mumkin:

Milliy meros – har bir xalqning bebaho madaniy, tarixiy va ma'naviy boyligidir. Unda millatning o'tmishi, turmush tarzi, urf-odatlar va qadriyatlari mujassam bo'ladi. Milliy merosni anglash orqali inson o'zini jamiyatning ajralmas qismi sifatida his etadi, bu esa vatanparvarlik tuyg'usining shakllanishida asosiy poydevor bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli milliy merosga munosabat va uni asrab-avaylash, yosh avlodda vatanga daxldorlik tuyg'usini kuchaytiruvchi omil sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Oila – ma'naviy qadriyatlarning ilk shakllanadigan makoni hisoblanadi. Ota-onaning tarbiyasi, ularning vatanga bo'lgan sadoqati va munosabati farzandlarda dastlabki vatanparvarlik tuyg'ularini uyg'otadi. Shu bilan birga, maktab, ta'lim maskanlari va turli jamoat institutlari ham ushbu jarayonning muhim bo'g'ini sanaladi. Shaxsning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlash uchun oila va ijtimoiy muhitda milliy qadriyatlarni singdirish hamda ularni hayotga tatbiq etish zarurdir.

Vatanni sevis va unga sadoqat tuyg'usini shakllantirishda tarixiy bilimlarni chuqur o'rgatish, milliy bayramlar hamda marosimlarda faol ishtirok etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda ko'rgazmali tarbiya usullari alohida o'rin tutadi. Masalan, tarixiy muzeylarga sayohatlar tashkil etish, Vatan qahramonlari haqida hikoyalar aytib berish, milliy an'analarni amaliy tarzda namoyish etish kabi tadbirlar yoshlar ongida vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Globalashuv sharoitida yoshlar orasida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni yo'qotib qo'ymaslik alohida dolzarbdir. Chunki global madaniyatning kuchli oqimlari milliy o'zlikni saqlab qolishda muayyan xavflarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli zamonaviy axborot texnologiyalaridan to'g'ri foydalanish zarur. Milliy qadriyatlarni keng targ'ib qiluvchi onlayn platformalar yaratish, ijtimoiy tarmoqlarda milliy madaniyat va tarixga oid maxsus loyihalarni yo'lga qo'yish, shuningdek, yoshlarni turli ijtimoiy faoliyatlarga jalb etish orqali ularning ma'naviy immunitetini mustahkamlash mumkin.

Vatan – inson hayotidagi eng muhim tushunchalardan biridir. U nafaqat inson tug‘ilib voyaga yetgan hudud, balki uning ma’naviy tayanchi, ruhiy himoyasi hamda ijtimoiy birdamligi ramzi sifatida qaraladi. Vatanga daxldorlik hissi esa jamiyat barqarorligi va taraqqiyoti uchun mustahkam poydevor bo‘lib xizmat qiladi. Bu tuyg‘u ma’naviy-axloqiy qadriyatlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, ular shaxsning jamiyatga daxldorlikni anglashini va o‘z o‘rnini his qilishini ta’minlaydi. Ushbu maqolada vatanga daxldorlik hissini shakllantiruvchi ma’naviy qadriyatlar, ularning ijtimoiy-falsafiy asoslari hamda mazkur jarayonda ta’lim va tarbiyaning o‘rni tahlil etiladi.

Ma’naviyat insonning ichki ruhiy olami va oliy qadriyatlarga bo‘lgan munosabati bilan uzviy bog‘liq tushunchadir. Axloq esa jamiyat hayotida shakllangan umumiy normalar, qoidalar va xulq-atvor me’yorlarini ifodalaydi. Shu jihatdan, ma’naviyat va axloq shaxsning ijtimoiy ongida markaziy o‘rin tutib, uning vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishda hal qiluvchi omil bo‘lib maydonga chiqadi.

Vatanparvarlik, eng avvalo, ma’naviy qadriyat sifatida namoyon bo‘ladi. U insonning o‘z yurtiga sadoqati, uni asrab-avaylash, himoya qilish va taraqqiy ettirishga tayyorligi bilan ifodalanadi. Vatanparvarlik tuyg‘usi shaxsning milliy va madaniy mustahkamligini belgilabgina qolmay, balki uning jamiyat oldidagi mas’uliyatini ham kuchaytiradi.

Milliy meros esa har bir xalqning ma’naviy qal’asi hisoblanadi. O‘zbek xalqining boy tarixi, urf-odatlar va madaniy an’analari vatanga daxldorlik hissini tarbiyalashda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Masalan, Navro‘z, Mustaqillik kuni va boshqa milliy bayramlar yoshlar ongida vatanparvarlik g‘oyalarini jonlantirishga xizmat qiladi.

Shaxs ma’naviyatining shakllanishida esa oila birlamchi muhit sifatida muhim rol o‘ynaydi. Vatanga bo‘lgan muhabbat, avvalo, ota-onaning farzandga bergan tarbiyasi orqali singadi. Shu bilan birga, maktab va oliy ta’lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari ham shaxsning ma’naviy yuksalishiga va vatanga daxldorlik hissining mustahkamlanishiga sezilarli hissa qo‘shadi.

Vatanni sevish va unga daxldorlik hissini uyg'otishda tarixiy shaxslar hayotidan ibrat olish, Vatan uchun fidoyilik ko'rsatgan qahramonlar haqidagi hikoyalarni o'rganish muhim tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, ta'lim tizimidagi o'quv dasturlarini milliy qadriyatlarga moslashtirish samarali natija beradi.

Globallashuv jarayonida esa yoshlar orasida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni yo'qotib qo'ymaslik dolzarb masalalardan biridir. Chunki axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi milliy o'zlikni yo'qotish xavfini ham, uni mustahkamlash imkoniyatini ham o'zida mujassam etadi. Shunday ekan, zamonaviy texnologiyalarni milliy qadriyatlarni targ'ib etish vositasiga aylantirish maqsadga muvofiqdir.

Islom ta'limotida ham Vatanni sevish va uni himoya qilish insonning asosiy burchlaridan biri sifatida ta'kidlanadi. Qur'oni Karimning ayrim oyatlarida hamda Payg'ambarimizning (s.a.v.) hadislarida Vatanga sadoqat, uni asrash va unga muhabbat haqida ko'plab pand-nasihatlar berilgan. Shu jihatdan, O'zbekistonda islomiy qadriyatlar asosida yoshlar ongida vatanga daxldorlik hissini shakllantirish keng imkoniyatlarga ega bo'lib, bu jarayon milliy-ma'naviy tarbiyaning muhim tarkibiy qismi sanaladi.

Alisher Navoiy asarlarida, Abdulla Qodiriy ijodida hamda Cho'lponning she'riy merosida Vatanga muhabbat va unga sadoqatning chuqur g'oyalari mujassamdir. Bugungi kunda esa milliy qahramonlik ruhini ifodalovchi kinofilmlar, teatr asarlari va musiqiy ijod mahsulotlari yoshlar qalbida vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning samarali vositalaridan biri bo'lib xizmat qilmoqda.

Globallashuv jarayoni inson shaxsining milliy o'zligiga ham ta'sir ko'rsatadi, ba'zan esa uning yo'qolishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois milliy qadriyatlarni asrash, ularni zamonaviy texnologiyalar orqali keng targ'ib etish dolzarb vazifa sifatida qaraladi. Masalan, milliy madaniyatni targ'ib etuvchi mobil ilovalar, ijtimoiy tarmoqlardagi turli aksiyalar hamda internet platformalari yoshlar dunyoqarashiga kuchli ta'sir o'tkazuvchi zamonaviy vositalardandir.

Xulosa qilib aytganda, vatanga daxldorlik hissini shakllantirish har bir insonning ma'naviy burchidir. Bu tuyg'u shaxsning jamiyat bilan uyg'unlashuvini ta'minlaydi, uning Vatan va xalq oldidagi mas'uliyatini oshiradi. Hozirgi globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrab, kelajak avlodga yetkazish nihoyatda muhimdir. Bu jarayonda oila tarbiyasi, ta'lim tizimi, san'at va diniy qadriyatlarning o'rni beqiyosdir. Har bir fuqaro zimmasidagi eng muhim mas'uliyat shundaki, u o'z hissasi bilan mamlakat taraqqiyotiga hissa qo'shishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sherzod Umaraliev "Axborot jamiyati va yoshlar ongida transformatsiya jarayonlari". (2009). Toshkent: O'zbekiston nashri.
2. Farhod Saidov "Yoshlar ma'naviyati, vatanparvarlik tarbiya va ijtimoiy masalalar". (2021).
3. Dyurkgeym, E. "Ijtimoiy mehnat taqsimoti". (1993). Parij: Alcan.
4. Robiyla Ismatova "Yoshlar ma'naviyatini rivojlantirishda jamoat tashkilotlari bilan hamkorlik". (1996).
5. Umaraliev, Sh. "Milliy qadriyatlar va yoshlar ma'naviyati". (2018). Toshkent: O'zbekiston milliy entsiklopediyasi.
6. Saidov, F. "Patriotik tarbiya: yoshlar ma'naviyatini shakllantirishdagi rol". (2020). Jahon siyosati va iqtisodiyoti jurnali, 4(2), 22-35.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar siyosati to'g'risidagi ma'ruzasidan. (2017).
8. Aliev, R. "Yoshlar va madaniy meros: milliy qadriyatlarning rivojlanishi". (2021). Ijtimoiy fanlar jurnali, 5(3), 45-60.